

Простебі Л.І.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та підприємництва,
*Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету*

Prostebi Lyudmila,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Finance, Banking and Entrepreneurship,
Chernivtsi Trade and Economic Institute KNTEU

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Простебі Л.І. Сучасні тенденції банківського кредитування фізичних осіб. У статті висвітлено сучасні тенденції банківського кредитування фізичних осіб. Банківське кредитування відіграє важливу роль у задоволенні потреб окремих осіб, особливо в періоди економічної та політичної нестабільності. Дійсно, інтенсифікація кредитування населення забезпечує зростання сукупного попиту. А це, у свою чергу, впливає на стабільність національної економіки. Розглянуто різні погляди науковців щодо виокремлення ознак банківського кредитування фізичних осіб. Визначено частку кредитів фізичних осіб у кредитному портфелі найбільших банків України в 2017 році. Здійснено аналіз динаміки кредитів, наданих клієнтам-фізичним особам в АТ КБ «Приватбанк» за 2015-2017 роки. Проаналізовано структуру кредитів, наданих клієнтам-фізичним особам в АТ КБ «Приватбанк» за 2015-2017 роки. Розглянуто фінансовий вплив забезпечення заставою кредитів АТ КБ «Приватбанк» за 2016-2017 роки. Визначено проблеми та напрями удосконалення кредитування банками фізичних осіб.

Ключові слова: кредитування фізичних осіб, споживчий кредит, іпотечний кредит, кредитні картки, забезпечення заставою кредитів.

Простебі Л.І. Современные тенденции банковского кредитования физических лиц. В статье освещены современные тенденции банковского кредитования физических лиц. Банковское кредитование играет важную роль в удовлетворении потребностей отдельных лиц, особенно в периоды экономической и политической нестабильности. Действительно, интенсификация кредитования населения обеспечивает рост совокупного спроса. А это, в свою очередь, влияет на стабильность национальной экономики. Рассмотрены различные взгляды ученых относительно выделения признаков банковского кредитования физических лиц. Определен удельный вес кредитов физических лиц в кредитном портфеле крупнейших банков Украины в 2017 году. Осуществлен анализ динамики кредитов, предоставленных клиентам-физическим лицам в АО КБ «Приватбанк» за 2015-2017 годы. Проанализирована структура кредитов, предоставленных клиентам-физическим лицам в АО КБ «Приватбанк» за 2015-2017 годы. Рассмотрены финансовые последствия обеспечения залогом кредитов АО КБ «Приватбанк» за 2016-2017 годы. Определены проблемы и направления совершенствования кредитования банками физических лиц.

Ключевые слова: кредитование физических лиц, потребительский кредит, ипотечный кредит, кредитные карты, обеспечения залогом кредитов.

Prostebi Lyudmila. Current trends of banking lending of physical persons. The scientific article highlights the current trends in bank lending to individuals. Bank lending plays an important role in meeting the needs of individuals, especially during periods of economic and political instability. Indeed, the intensification of lending to the population ensures the growth of aggregate demand. And this, in turn, affects the stability of the national economy. The various views of scientists regarding the allocation of signs of bank lending to individuals are considered. The share of loans to individuals in the loan portfolio of the largest banks of Ukraine in 2017 was determined. The analysis of the dynamics of loans granted to individuals to individuals in JSC CB "PRIVATBANK" for 2015-2017 years. The structure of loans granted to customers to individuals in JSC CB "PRIVATBANK" for 2015-2017 years is analyzed. The financial implications of securing loans by CB CB "PRIVATBANK" for 2016-2017 are considered. During 2015-2016 There was a negative trend in bank lending to individuals. Such a situation is associated with crisis phenomena in the economy, a decrease in real incomes of the population, high inflation and a depreciation of the national currency, with a loss of public confidence in banking institutions. A weighty problem was non-repayment of loans or late payment. However, in 2017 there was an increase in the volume of loans to individuals by a banking institution. This is evidence of the improvement of the economic situation in the country, the improvement of the banking system and the restoration of public confidence in banking institutions. The directions for improving the crediting of individuals by banks in the direction of the development of the national base of credit histories of individuals have been determined; expansion of forms of lending to individuals, including using good international experience; improvement of methods for assessing the solvency of potential borrowers; improvement of the

insurance reserve formation method when dealing with problem loans; development of effective banking marketing strategies for the population, the use of innovative approaches. The proposals substantiated in the study are of theoretical and practical importance in the direction of improving the main aspects of bank lending to individuals in Ukraine, including the use of innovative approaches to bank lending to the population that can be introduced into domestic banking practice.

Key words: lending to individuals, consumer loans, mortgage loans, credit cards, mortgage collateral.

Постановка проблеми. Банківське кредитування відіграє важливу роль у задоволенні потреб фізичних осіб, особливо в періоди економічної та політичної нестабільності. Адже активізація кредитування населення забезпечує зростання сукупного попиту. А це, в свою чергу, впливає на стабільність національної економіки. Протягом останніх років банківська галузь зазнала глибоких потрясінь, які вплинули й на обсяги кредитування фізичних осіб, оскільки зниження платоспроможності населення погіршило якість кредитних портфелів багатьох банків. Дослідження сучасних тенденцій банківського кредитування фізичних осіб дасть змогу визначити проблеми і напрями удосконалення в цій сфері. Тому тема, беззаперечно, є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних та практичних аспектів банківського кредитування фізичних осіб присвятили свої праці такі науковці: В. Горин [1], В. Дубницький [2], Н. Дуброва [3], Д. Куртвелієва [4], Є. Осадчий [5], Т. Пасентко [6], О. Процик [7], Л. Стрільчук [8], Н. Фатюха [9] та багато інших. У наукових працях цих учених розглядаються теоретичні засади кредитування фізичних осіб як форми фінансового забезпечення суспільного добробуту, інноваційні підходи до банківського кредитування населення, теоретичні аспекти споживчого та іпотечного кредитування та основні проблеми і перспективи розвитку банківського споживчого кредитування в Україні. Проте, на нашу думку, розгляд сучасних тенденцій кредитування банками фізичних осіб потребує подальших досліджень в умовах економічної та політичної нестабільності в країні.

Метою статті є дослідження сучасних тенденцій банківського кредитування фізичних осіб в Україні, проведення аналізу динаміки та структури кредитів, наданих клієнтам – фізичним особам в АТ КБ «Приватбанк» за 2015-2017 роки, та розгляд проблем і напрямів удосконалення кредитування банками фізичних осіб.

Вклад основного матеріалу. У сучасних умовах банки приділяють значну увагу кредитуванню фізичних осіб, розробляючи нові підходи до реалізації кре-

дитної політики, диверсифікуючи умови кредитування, удосконалюючи заходи з ефективного управління кредитними ризиками.

Варто відмітити, що в деяких наукових дослідженнях окремо не виділяють поняття «кредитування фізичних осіб», а ототожнюють його з поняттям «споживче кредитування». Вважаємо це твердження помилковим, оскільки споживчий кредит є одним із видів кредиту для фізичних осіб.

Є різні погляди щодо виокремлення ознак банківського кредитування фізичних осіб. До традиційних ознак відносять такі: залежно від наявності забезпечення, залежно від терміну погашення, за ступенем ризику, за методами надання. Д.Д. Куртвелієва в своїх доробках визначає такі види банківського кредитування фізичних осіб: надання позики для купівлі житла (іпотека), для купівлі транспортних засобів (автомобільний) та для потреби купівлі товарів тривалого користування (споживчий) [4]. В. Горин у своїх публікаціях досліджує зв'язок між кредитуванням населення та рівнем суспільного добробуту. Він виділяє споживче та інвестиційне кредитування населення. Вчений дійшов висновку, що з погляду забезпечення добробуту індивіда споживчий кредит спрямований на підвищення рівня його життя в поточному періоді, тоді як інвестиційний кредит – на забезпечення добробуту людини в перспективі [1, с. 157]. У наукових публікаціях Є. Осадчого [5, с. 99-100] визначено такі види кредитування фізичних осіб: автокредитування, іпотечне кредитування, споживче кредитування на торговельних точках, карткові кредити та кредити овердрафт для зарплатних карток.

Дослідимо сучасні тенденції кредитування банками фізичних осіб в Україні. Розглянемо частку кредитів фізичних осіб у кредитному портфелі найбільших банків України в 2017 році (рис. 1).

З рис. 1 чітко видно, що найбільшою є частка кредитів фізичним особам у кредитному портфелі АТ КБ «Приватбанк». Вона становила 74,2% у 2017 р. Досить активно здійснюють кредитування фізичних осіб АТ «Кредобанк» (питома вага кредитів фізич-

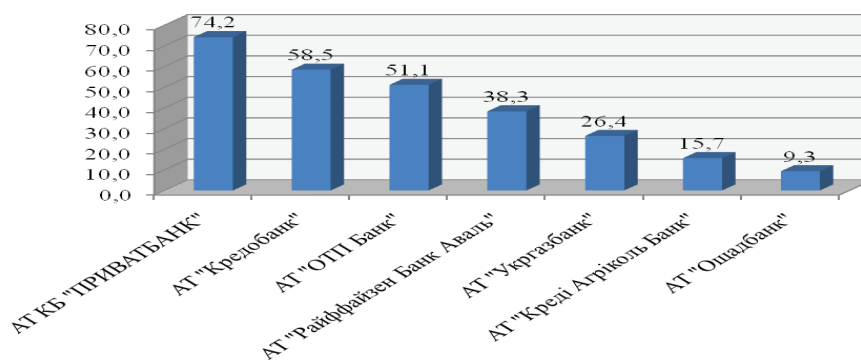

Рис. 1. Питома вага кредитів фізичним особам у кредитному портфелі банків у 2017 році, %

Джерело: [10]

ним особам у кредитному портфелі становить 58,5%) та АТ «ОТП Банк» (частка кредитів фізичним особам у кредитному портфелі становить 51,1%). АТ «Райффайзен Банк Аваль» та АТ «Укргазбанк» ведуть значно стриманішу політику щодо обсягів кредитування фізичних осіб. Так, частка кредитів фізичним особам у кредитному портфелі в 2017 р. становила 38,3% та 26,4% відповідно. Питома вага кредитів фізичних осіб у кредитному портфелі АТ «Ощадбанк» незначна (9,3%).

АТ КБ «Приватбанк» вважається лідером банківського ринку країни. За даними дослідження GFK Ukraine у II кварталі 2018 року з «Приватбанком» співпрацюють 53,4% українців – фізичних осіб старше 16 років [11]. Проаналізуємо детальніше кредитування фізичних осіб в АТ КБ «Приватбанк».

Розглянемо динаміку кредитів, наданих фізичним особам за період аналізу (табл. 1).

Видача кредитів фізичним особам (кредитних карток) за вказаний період мала тенденцію до значного зростання. Так, у 2015 році їхній обсяг становив 20397,0 млн. грн., у 2016 році – 19749,0 млн. грн., а у 2017 році – вже 30354,0 млн. грн. Абсолютне відхилення за цими кредитами у 2017 році порівняно з попереднім періодом становило 10605,0 млн. грн., або 53,7% у відносному вираженні. У 2017 році порівняно з показниками 2015 року абсолютне відхилення збільшилося на 9957,0 млн. грн., або 48,8%.

Спостерігаємо незначне зменшення в динаміці видачі іпотечних кредитів за аналізований період на 233,0 млн. грн., або на 2,5% (у 2015 р. її обсяг становив 9363,0 млн. грн. у 2016 р. – 9045,0 млн. грн. та

у 2017 р. – 9130,0 млн. грн.). А от видача споживчих кредитів мала тенденцію до значного збільшення за період 2015–2017 рр. Так, у 2015 році їхній обсяг становив 613,0 млн. грн., у 2016 році – 1069,0 млн. грн., а у 2017 році – вже 3144,0 млн. грн.

Абсолютне відхилення за цими кредитами у 2017 році порівняно з попереднім періодом становило 2075,0 млн. грн., або 194,1% у відносному вираженні. У 2017 році порівняно з показниками 2015 року абсолютне відхилення збільшилося на 2531,0 млн. грн., або 412,9%. Видача кредитів на придбання автомобілів за аналізований період зменшилася на 239,0 млн. грн., або на 47,5% (у 2015 р. її обсяг становив 503,0 млн. грн., у 2016 р. – 264,0 млн. грн. та у 2017 р. – 264,0 млн. грн.).

Бачимо зменшення обсягу інших кредитів фізичним особам за 2015–2017 рр. на 879,0 млн. грн., або на 53,3% (у 2015 р. їхній обсяг становив 1648,0 млн. грн., у 2016 р. – 1054,0 млн. грн., у 2017 р. – 769,0 млн. грн.). Наглядно динаміку кредитів, наданих фізичним особам АТ КБ «Приватбанк» за 2015-2017 рр., показано на рис. 2.

Обсяг усіх кредитів, наданих клієнтам фізичним особам, має тенденцію до збільшення. Так, у 2015 р. він становив 32524 млн. грн., у 2016 році – 31181 млн. грн., а у 2017 році – вже 43661 млн. грн., а це на 12480,0 млн. грн., або на 40,0%, більше показника 2016 року. Абсолютне відхилення за весь період дослідження становило 11137,0 млн. грн., або 34,2%.

Розглянемо детальніше структуру кредитів клієнтам – фізичним особам АТ КБ «Приватбанк» протягом 2015-2017 рр. (табл. 2).

Таблиця 1

Динаміка кредитів, наданих клієнтам-фізичним особам АТ КБ «Приватбанк» у 2015–2017 роках, млн. грн.

Найменування	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Абсолютне відхилення, млн. грн.		Відносне відхилення, %	
				2017 р./2016 р.	2017 р./2015 р.	2017 р./2016 р.	2017 р./2015 р.
Кредити фізичним особам – кредитні картки	20397,0	19749,0	30354,0	10605,0	9957,0	53,7	48,8
Кредити фізичним особам – іпотечні кредити	9363,0	9045,0	9130,0	85,0	-233,0	0,9	-2,5
Кредити фізичним особам – споживчі кредити	613,0	1069,0	3144,0	2075,0	2531,0	194,1	412,9
Кредити фізичним особам – кредити на придбання автомобіля	503,0	264,0	264,0	0,0	-239,0	0,0	-47,5
Кредити фізичним особам – інші кредити	1648,0	1054,0	769,0	-285,0	-879,0	-27,0	-53,3
Всього кредитів фізичним особам	32524	31181	43661	12480,0	11137,0	40,0	34,2

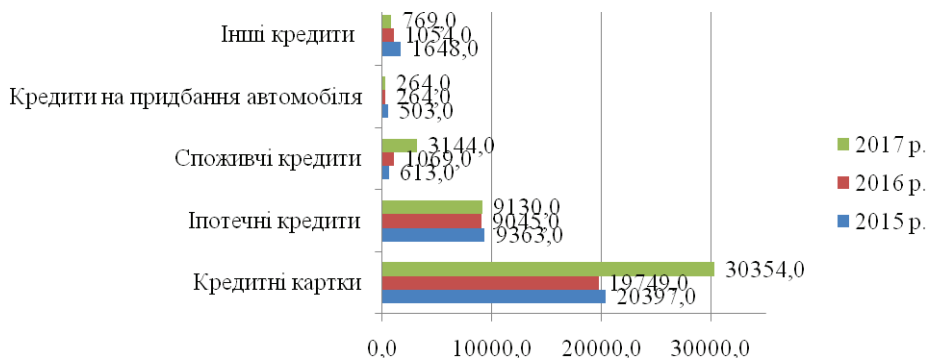

Рис. 2. Інфографіка динаміки кредитів, наданих фізичним особам АТ КБ «Приватбанк» за 2015-2017 рр., млн. грн.

Показники таблиці 2 свідчать, що найбільшу частку в загальній структурі кредитних ресурсів, наданих фізичним особам АТ КБ «Приватбанк», становлять кредити фізичним особам (кредитні картки). У 2015 році вона становила 62,7%, у 2016 році цей показник збільшився до 63,3%, а у 2017 році зріс до 69,5%. Питома вага іпотечних кредитів у 2015 році становила 28,8%, у 2016 році цей показник зріс до 29,0%, а у 2018 році – 20,9%. Бачимо, що питома вага цього виду кредитів зменшилася за 2015-2017 роки на 7,9%. Частка споживчих кредитів у 2015 році становила 1,9%, в 2016 році збільшилася і становила 3,4%, а у 2017 році – 7,2%. Спостерігаємо зростання питомої ваги споживчих кредитів у загальній структурі кредитів, наданих фізичним особам за період оцінки.

У загальній структурі кредитів, наданих фізичним особам за період 2015-2017 років, зменшилася частка кредитів на придбання автомобілів. Так, у 2015 році становила 1,5%, в 2016 році зменшилася до 0,8%, а у 2017 році становила лише 0,6%. Питома вага інших кредитів фізичних осіб у загальній структурі кредитів, наданих фізичним особам за період моніторингу, зменшилася. Так, у 2015 році вона становила 5,1%, у 2016 році зменшилася до 3,4%, а у 2017 році становила лише 1,8%.

Розглянемо в табл. 3 фінансовий вплив забезпечення заставою кредитів за 2016-2017 роки (за винятком кредитів за кредитними картками, споживчих кредитів, оскільки їх надання не вимагає заставного забезпечення).

Фінансовий вплив заставного забезпечення показаний шляхом окремого розкриття вартості забезпечення для фінансових активів, заставне забезпечення та інші інструменти підвищення кредитної якості яких дорівнюють балансовій вартості активу чи перевищують її («активи з надлишковим заставним забезпеченням»), та фінансових активів, заставне забезпечення та інші інструменти підвищення кредитної якості яких менше від балансової вартості активу («активи з недостатнім заставним забезпеченням») [11].

Бачимо, що у 2016-2017 роках активи з надлишковим заставним забезпеченням перевищують суму недостатнього заставного забезпечення.

Висновки з проведеного дослідження. Дослідивши сучасні тенденції кредитування фізичних осіб комерційними банками України, ми дійшли висновку, що в сучасних умовах банківські установи ведуть різну політику щодо обсягів кредитування фізичних осіб. Найбільшою у 2017 р. є частка кредитів фізичним особам у кредитному портфелі АТ КБ «Приватбанк» (74,2%). Ми провели детальний аналіз кредитування фізичних осіб в АТ КБ «Приватбанк» за 2015-2017 роки і можемо дійти таких висновків.

Обсяг усіх кредитів, наданих клієнтам – фізичним особам, має тенденцію до збільшення. Абсолютне відхилення за весь період дослідження становило 11137,0 млн. грн., або 34,2%. Найбільша частка в загальній структурі кредитних ресурсів,

Таблиця 2

Структура кредитів, наданих клієнтам – фізичним особам АТ КБ «Приватбанк» у 2015-2017 рр., млн. грн.

Найменування	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Питома вага, %		
				2015 р.	2016 р.	2017 р.
Кредити фізичним особам –кредитні картки	20397,0	19749,0	30354,0	62,7	63,3	69,5
Кредити фізичним особам –іпотечні кредити	9363,0	9045,0	9130,0	28,8	29,0	20,9
Кредити фізичним особам –споживчі кредити	613,0	1069,0	3144,0	1,9	3,4	7,2
Кредити фізичним особам –кредити на придбання автомобіля	503,0	264,0	264,0	1,5	0,8	0,6
Кредити фізичним особам –інші кредити	1648,0	1054,0	769,0	5,1	3,4	1,8
Всього кредитів фізичним особам	32524	31181	43661	100,0	100,0	100,0

Таблиця 3

Фінансовий вплив забезпечення заставою кредитів АТ КБ «Приватбанк» за 2016-2017 рр., млн. грн.

	2017 рік				2016 рік			
	Активи з надлишковим заставним забезпеченням		Активи з недостатнім заставним забезпеченням		Активи з надлишковим заставним забезпеченням		Активи з недостатнім заставним забезпеченням	
	Чиста балансова вартість активів	Очікувані грошові потоки від реалізації заставного забезпечення	Чиста балансова вартість активів	Очікувані грошові потоки від реалізації заставного забезпечення	Чиста балансова вартість активів	Очікувані грошові потоки від реалізації заставного забезпечення	Чиста балансова вартість активів	Очікувані грошові потоки від реалізації заставного забезпечення
Кредити фізичним особам – іпотечні кредити	1360	6046	407	169	1461	6673	550	220
Кредити фізичним особам – кредити на придбання автомобіля	–	1	9	–	–	2	13	–
Кредити фізичним особам – інші кредити	31	186	93	4	41	224	310	15
Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом	1609	2402	567	238	10601	11907	3594	2713

наданих фізичним особам АТ КБ «Приватбанк», становлять кредити фізичним особам (кредитні картки) (у 2017 році – 69,5%). Значною є питома вага іпотечних кредитів (у 2017 році – 20,9%). Спостерігаємо зростання питомої ваги споживчих кредитів у загальній структурі кредитів, наданих фізичним особам за період оцінки.

Протягом 2015-2016 рр. спостерігалася негативна динаміка банківського кредитування фізичних осіб. Така ситуація пов'язана з кризовими явищами в економіці, зменшенням реальних доходів населення, високою інфляцією і знеціненням національної валюти, із втратою довіри населення до банківських установ. Вагомою проблемою було неповернення кредитів або прострочення їх виплати. Однак у 2017 році відбулося збільшення обсягу виданих кредитів фізичним особам банківською установою. Це є свідченням покращення економічного стану в країні, оздоровлення банківської системи та відновлення довіри населення до банківських установ.

Кредитування банками фізичних осіб у сучасних умовах перебуває на стадії розвитку і потребує удосконалення в напрямі розвитку загальнодержавної бази кредитних історій фізичних осіб; розширення форм кредитування фізичних осіб, зокрема й використовуючи вдалий іноземний досвід; удосконалення методів оцінки платоспроможності потенційних позичальни-

ків; удосконалення методики формування страхового резерву під час роботи з проблемними кредитами; розроблення дієвих банківських маркетингових стратегій для населення. Крім того, важливим аспектом для активізації кредитування банками фізичних осіб є використання інноваційних підходів. Вагомими є дослідження Ю.І. Стрільчука в цьому напрямі. У своїх дослідженнях учений [8, с. 688] обґрунтовує, що розвиток партнерських програм спільного споживчого кредитування та практики bancassurance (банківського страхування) дасть змогу банкам диверсифікувати спектр продуктів для населення, залучити нових клієнтів, розширити кредитний портфель, отримати додаткові комісійні доходи, що підвищить ефективність кредитування населення. Крім того, в сучасних умовах альтернативним підходом до кредитування населення для банків може бути долучення до P2P кредитування (peer-to-peer, рівноправне), яке здійснюється за допомогою онлайн-сервісів, що поєднують кредиторів безпосередньо з позичальниками. А це дасть нові можливості щодо формування та нарощення кредитного портфеля банківських установ.

Найбільшу актуальність, на нашу думку, становитимуть подальші дослідження, що вивчатимуть проблеми та напрями удосконалення кредитування банками фізичних осіб.

Список використаних джерел:

1. Горин В. Теоретичні засади кредитування як форми фінансового забезпечення суспільного добробуту. Світ фінансів. 2017 р. № 1 (50). С. 152-165.
2. Дубницький В., Лісна Р., Кузьміна К. Споживче кредитування та перспективи його розвитку в Україні. Комерсант. 2015. № 10. С. 8-13.
3. Дуброва Н.П., Лепеха А.В. Теоретичні аспекти споживчого та іпотечного кредитування. Молодий вчений. 2017 р. № 1 (41). С. 582-585.
4. Куртвелієва Д. Сучасний стан кредитування фізичних осіб в Україні та шляхи його вдосконалення. Ефективна економіка. 2010. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=237>. (дата звернення: 11.04.2019).
5. Осадчий Є. Сучасний стан та проблеми банківського споживчого кредитування в Україні. Ринок цінних паперів України. 2013. № 11-12. С. 97-102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rpcr_2013_11-12_13. (дата звернення: 11.04.2019).
6. Пасентко Т.В., Савельєва З.В. Сучасні тенденції банківського кредитування фізичних осіб в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 10. С. 40-43.
7. Процик О.О., Войнаровська А.О. Сучасний стан кредитування фізичних осіб в Україні та шляхи його удосконалення. Наука і економіка. 2016. Вип. 2. С. 26-29.
8. Стрільчук Л.В. Інноваційні підходи до банківського кредитування населення. Економіка і суспільство. 2017. № 8. С. 684-689. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/8_ukr/114.pdf. (дата звернення: 11.04.2019).
9. Фатюха Н.Г., Кривошей Р.В. Стан та розвиток споживчого й іпотечного кредитування в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 19. С. 32-37.
10. Офіційний сайт Національного Банку України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 11.04.2019).
11. Офіційна інтернет-сторінка АТ КБ «Приватбанк». URL: <https://privatbank.ua> (дата звернення: 11.04.2019).